

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

суб'єктів без винятку, вираження в позитивному законодавстві ідеї права (закріплення відповідних норм у чинних законах) та сама загальнообов'язковість. Таким чином, дії, які виконуються державними органами повністю відповідають їх передбаченим повноваженням та, навпаки, ухилення громадян України від свого військового обов'язку кваліфікується як кримінальне правопорушення, що тягне за собою введення санкцій.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних» від 7 грудня 2016 року / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://inlnk.ru/kXGd9m> (дата звернення 01.05.2023).
2. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 13 квітня 2022 року / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://inlnk.ru/AK6AyA> (дата звернення 01.05.2023).

Ключові слова: правозаконність, воєнний стан, військовий облік, мобілізація, суб'єкт правозаконності.

Key words: legality, martial law, military accounting, mobilization, subject of legality.

ВРОНА ХРИСТИНА АНДРІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри загальної теорії права та держави*

САКРАЛЬНЕ У СПРИЙНЯТТІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

У класичній юридичній науці державу прийнято розглядати, перш за все, як апарат управління та політико-територіальну організацію населення. Проте, така характеристика держави не розкриває всіх сутнісних ознак, що в певній мірі обмежує розуміння та усвідомлення природи та самої суті держави. Натомість, деякі сучасні науковці пропонують аналізувати державу і як духовно-нормативне утворення, постулюючи існування держави як ідеї масової психіки, що є однією з найістотніших форм її існування, яка, у свою чергу, пов'язана з такими психологічними процесами, як міфологізація та символізація. Держава здавна постає об'єктом сакралізації, що є результатом як особливого процесу її інституціоналізації, так і глибинних психічних (духовних) процесів, пов'язаних з феноменами влади та управління. Актуальність дослідження зумовлена трансформацією феномену сакрального у сприйнятті держави та в процесах державотворення в цілому, що ускладнює виявлення та оцінку даного явища в умовах сучасного світосприйняття. Разом з тим, концепт сакральності держави майже зовсім не розроблений у сучасному, і, зокрема, вітчизняному, науковому середовищі та потребує ґрунтового вивчення та дослідження.

У даній статі ми спробували охарактеризувати сакральну основу у сприйнятті державності та виявити прояви сакрального у контексті сучасного сприйняття держави та влади.

Проблема сакральності, сакралізації, механізм її реалізації в соціумі тією чи іншою мірою були об'єктами дослідження зарубіжних учених М. Еліаде, Р. Белла, Р. Кайуа, Е. Дюркгейма, Дж. Фрезер, Л. Леві-Брюля та ін. Свій вклад у дослідження та розкриття цього питання внесли деякі українські науковці Л. Виговський, Т. Зінкевич, В. Шелюто, М. Бабій, В. Бондаренко, А. Колодний, Б. Лобовик, В. Танчер, В. Токман, Л. Филипович тощо. Процеси становлення та розвитку суспільної організації, соціального порядку та державності досліджені у працях М. Вебера, Е. Гіденса, Е. Шилза, Т. Парсонса, Ф. Фокуями та ін. Ірраціональні аспекти влади вивчали Ж. Бодрійяр, Н. Луман, С. Московичі, Т. Парсонс. Деякі аспекти заявленої проблеми розкрито у дослідженнях відносин особистості й держави, що були предметом вивчення в рамках психологічного аналізу, порушеного ще К. Г. Юнгом, розроблялось у західній психології В. Одайником, В. Райхом, Е. Фромом тощо. Велике значення мають також праці Г. В. Ф. Гегеля, Ф. Ніцше, У. Джемса, К. Леонтьєва.

Первинним осередком держави історично був сімейно-родовий колектив, до якого, крім живих, включалися і померлі, і ненароджені покоління. Рання держава, котра була за своєю суттю не лише політико-соціальною організацією, а й релігійно-культовою спільністю, передбачала збереження у своїй структурі кровноспоріднених об'єднань як форми політичної організації. Релігійно-культова та політична сфери життя ранньодержавного суспільства знаходились у тісному взаємозв'язку між собою. Політичні лідери (вожді), які були главами сімей та родів в силу їх віку, авторитету та статусу, окрім задоволення базових потреб племені з розподілення їжі, ресурсів, праці та ролей всередині общини, здійснювали інші важливі життєстверджувальні функції у формі відправлення культів поклоніння та проведення обрядів, що задовольняло духовні потреби членів їх общини.

Зокрема, важливу роль для становлення державності відігравали вірування, зароджені на культі поклоніння першопредку. Поняття першопредка, який займає сакральну позицію в соціумі, є універсальним для міфічного простору багатьох культур [1, с. 266]. Як стверджує Т. Парсонс, існування концепцій надприродного порядку ставить питання у тому типі дії, який повинен мати місце стосовно нього. Оскільки вважається, що для благовоління предків необхідне виконання певних ритуалів, дані ритуали виконуватимуться і відіграватимуть визначальну роль в організації всього соціального життя родового суспільства. Принциповим для розуміння значущості даного культу в житті первісно-суспільної організації є, отриманий на базі набутого психологією масиву знань, висновок про те, що в основу даних ритуалів закладена базова потреба у безпеці, оскільки, очевидно, «задобрючи» духів предків, люди вірили у їх можливість впливати на явища природи, на благополуччя родини та племені, а отже, і на їх виживання. Створена система вірувань також була покликана на пояснення явищ навколишньої дійсності, оскільки світ здавався чимось

таємничим та вкрай незрозумілим, що, у свою чергу, є осередком міфологічної свідомості первісної людини. У зв'язку з наведеним, можна цілком погодитись із принциповою думкою Гегеля про те, що «держава походить з релігії».

Логічно та емпірично обґрунтовано припущення, що держава не надбудовувалась над суспільством, а виникла, конституювалась у процесі розвитку, ускладнення соціальної організації та форм управління. Якщо держава є найвищою формою владної організації, встановлення соціального порядку в суспільстві, що розвивається з нижчих форм, то можна цілком обґрунтовано припускати, що влада в державі, як і влада в родовому суспільстві, що спирається на культ предків, також має екстраутилітарно-ціннісну, сакральну основу. Дане припущення знаходить вагоме емпіричне підтвердження в політантропологічних дослідженнях. Нідерландський антрополог Х. Класен провів кроскультурний аналіз структури 21 ранньої держави і з'ясував, що в 18 з 19 випадків правитель мав надприродний статус; у 17 з 19 випадків виступав посередником між світом людей та світом богів; в 5 з 18 випадків правитель ранньої держави мав статус верховного жреця.

Отже, головною особливістю, що визначала характер взаємовідносин влади-підпорядкування в ранніх державах, була загальна віра в сакральний характер державної влади. Саме ця релігійна віра була об'єктивним найважливішим фактором, що спочатку формував ставлення до держави і, відповідно, необхідною підставою для побудови державності.

Сакральне в даному випадку розуміється за Едвардом Шилзом, як порядок символів, цінностей та вірувань, котрий керує суспільством, має сакральну природу. Шилз також констатував існування тісного зв'язку між сакральним та політичним, зазначаючи, що влада отримує визнання, оскільки вона пробуджує почуття сакрального, сакральність владна за своєю природою.

Якщо сакральне розглядати як прояв ірраціонального, то цікавою також видається думка М. Вебера, який писав, що «явища нібито безпосередньо цілераціонально обумовлені, насправді історично виникли завдяки абсолютно ірраціональним мотивам, а потім вони, оскільки умови життя, що змінилися, надали їм високу ступінь технічної «раціональної правильності», «адаптуючись», збереглися й подекуди широко поширилися» [2, с. 501].

Як свідчать сучасні дослідження вчених, представників різних напрямів суспільнознавчих наук роль сакрального продовжує залишатися значимою у суспільстві і в житті сучасної людини, попри світський характер її сприйняття, що цілком справедливо й по відношенню до сучасних влади та держави.

У даному контексті, сакральне розглядається як щось, що випадає зі звичного порядку речей і відноситься до іншого порядку, який можна позначити як царство цінностей. Будь-яка цінність може нести в собі якийсь сакральний зміст, оскільки саме постулювання їх як таких вже містить у собі момент сакралізації, яка фактично

структурує соціальний, культурний вимір у їх тотальності. Натомість, певні, набуті досвідом архаїчних культур та традиційних суспільств, знання і уявлення зберігаються у людині на несвідомому рівні, відіграючи роль досить своєрідного, витонченого транслятора здобутого досвіду. «Більшість «невіруючих» живе під впливом псевдорелігій і деформованих міфологій (до яких, зокрема, можна віднести і політичні ідеології). І в цьому немає нічого дивного, бо світська людина – нащадок homo religiosus; вона не може знищити свою власну історію, тобто вчинки своїх релігійних предків, котрі зробили її такою, якою вона є сьогодні. Більше того, значна частина життєдіяльності здійснюється під діянням імпульсів, котрі виходять із самих потаємних глибин її ества, з області, яка має назву несвідомого» [1, с. 272]. Ті чи інші явища, речі, особи, норми можуть викликати глибокі почуття пошани, поклоніння, віри, набувати високої цінності, ставати загальноприйнятим здобутком.

Зокрема, формами прояву сакрального у сприйнятті сучасної держави можуть виступати різні форми вшанування державних символів (гімну, прапору), національних державних героїв, державних лідерів, релігійні вчення про обов'язок перед державою та народом, зокрема, військовий обов'язок у захисті держави, її незалежності та цілісності, відчуття причетності до нації, що історично проживає на території національної держави, почуття поваги, шани до її культури (національне самоусвідомлення), яка нерозривно пов'язана з національною державою. З іншого боку, такими формами можна вважати і політичні міфи та ритуали, які використовуються політичними лідерами для легітимації власної влади, режиму, освячуючи саму державу, її народ або націю, їх місію, що пробуджує у людини глибинні «сакральні» почуття.

Отже, держава від свого початку мала сакральну основу, сприймалась як природний початок, влаштована відповідно до загальних законів буття форма упорядкування соціального життя. Сакральне сприйняття держави, зумовлене досвідом архаїчного суспільства, зберігаючись на рівні несвідомого та проявляючись в глибинних почуттях, в нашому сьогоденні трансформувалось, змінившись та набувши інших форм.

Список використаних джерел:

1. Завгородній Ю. Ю., Остапенко М. А. Сакральний вимір острова Хортиця (до постановки питання) / Культурологічні студії. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 1999. № 2. С. 247–275.
2. Вебер М. Обрані твори. Москва : Прогрес, 1990. 808 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духу. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 548 с.
4. Каюа Р. Людина та сакральне. Київ : «Ваклер», 2003. 256 с.
5. Фокуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції. Київ : Наш формат, 2019. 576 с.
6. Мельниченко О. В. Роль особистості у відношеннях з державою / Наукові праці МАУП. Київ : Видавничий Дім «Персонал», 2014. № 4 (35). С. 123–130.

7. Shils E. The Intellectuals and the Powers and Other Essays. Front Cover. Chicago : University of Chicago Press, 1972.
8. Parsons T. The social system. P. 319–320 as cited in: Paul Gingrich. Functionalism and Parsons Sociology, 2002. P. 250.

Ключові слова: держава, сакральне, сакралізація, сучасна держава, сприйняття держави.

Key words: state, sacred, sacralization, modern state, perception of the state.

Боброва Тетяна Анатоліївна Правовідповідність у контексті здійснення негативної правотворчості	102
Дараган Євген Олександрович Кодифікація права як засіб вдосконалення правового регулювання	104
Білоус Ольга Анатоліївна Гендерне право як сучасна навчальна дисципліна	107
Лисик Максим Анатолійович Питання правозаконності у врученні повісток громадянам під час воєнного стану.	109
Врона Христина Андріївна Сакральне у сприйнятті сучасної держави	111

СЕКЦІЯ 3

ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Аніщук Ніна Володимирівна Внесок Валтазара Богішича у дослідження інокоштини та задруги: історико-правовий аспект.	116
Діяковська Мажена Вплив римського права на розвиток права у Польщі доби Ренесансу.	118
Єфремова Наталя Володимирівна, Корнієнко Ірина Валеріївна До питання педагогічної діяльності Миколи Миколайовича Розенталя в Одеській юридичній школі	121
Sugatska Nataliia, Kalitseva Olena Historical legal documents of ancient Olbia	124
Шершенькова Вікторія Анатоліївна Правове регулювання сімейних відносин в Україні (70–80-ті рр. XX ст.)	126
Остапенко Тимур Олександрович Щодо характеристики принципів дослідження системи законодавства про державні злочини на українських землях у післяреволюційний період	130
Домбровський Олексій Ярославович Правове забезпечення репродуктивних процесів у Швейцарії: історичний аспект	133
Семенова Альбіна Павлівна Проблеми уніфікації аліментного законодавства на українських землях в складі Другої Речі Посполитої	136